

نقدهای
استاد محیط طباطبائی
بر آثار بابیه و بهائیت

به کوشش:

سید علی اسماعیلی

سرشناسه	:	محیط طباطبایی، محمد، ۱۲۸۱ - ۱۳۷۱.
عنوان و تکرار نام پدیدآور	:	نقدهای استاد محیط طباطبایی بر آثار باییت و بهاییت / به کوشش سید علی اسماعیلی؛ [برای مؤسسه دین پژوهی نگاه معاصر].
مشخصات ناشر	:	قم: مهدیه، ۱۳۹۱.
مشخصات ظاهری	:	۲۲۰ ص.
شابک	:	۵۳۰۰۰ ریال: 8 - 82 - 7262 - 964 - 978
وضعیت فهرست نویسی	:	فیبای.
یادداشت	:	کتابنامه.
موضوع	:	بایبگری - کتاب های تقدشده.
موضوع	:	بهایبگری - کتاب های تقدشده.
موضوع	:	بایبگری - دفاعیه ها و ردیه ها.
موضوع	:	بهایبگری - دفاعیه ها و ردیه ها.
شناسه افزوده (شخص)	:	اسماعیلی، سید علی، ۱۳۴۵ - گرده آورنده.
شناسه افزوده (سازمان)	:	مؤسسه دین پژوهی نگاه معاصر.
رده بندی کنگ	:	۱۳۹۱ ۷۳ / م ۳۳۰ BP
رده بندی دریم	:	۲۹۷ / ۵۶۴

نقدهای استاد محیط طباطبایی بر آثار باییت و بهاییت

سید علی اسماعیلی

از مجموعه پژوهش های مؤسسه دین پژوهی نگاه معاصر / ویدئو استار: علی خانی / حروفچینی و صفحه آرایی:
کارگاه فنی نگاه معاصر / طراحی جلد: مهدی صفاکیش / ناشر: مهدیه / تاریخ نشر: زمستان ۱۳۹۱ ش /
چاپ اول / لیتوگرافی، چاپ و صحافی: اسرا / شمارگان: ۱۰۰۰ / قیمت: ۵۳۰۰۰ ریال.

حق چاپ، برای مؤسسه دین پژوهی نگاه معاصر محفوظ است.

مراکز پخش:

❖ قم: ۴۵ متری شهید صدوقی، بلوار شهید کرمی، نبش کوچه شماره ۴، مجتمع تجاری شهاب، طبقه چهار، واحد شماره ۵.

مؤسسه دین پژوهی نگاه معاصر، تلفن: ۰۹۱۲۷۵۴۳۲۷۶ (پیگدلی)

❖ قم: خیابان صفاییه، کوچه آمار، پلاک ۸، طبقه سوم، انتشارات مهدیه، تلفن: ۰۹۱۲۱۵۳۳۳۱۸ - (شفیعی)

❖ تهران: خیابان ۱۵ خرداد، مسجد امام (ره)، بازار سلطانی، پلاک ۹۹، انتشارات دارالکتب الاسلامیه،

تلفن: ۵۵۶۲۷۴۴۹ و ۵۵۶۲۰۴۱۰ - ۲۱.

❖ اصفهان: خیابان مسجد سید، کتابفروشی فدک، تلفن: ۲۲۰۵۴۸۵ - ۳۱۱.

فهرست عناوین

۷	 مقدمه
۱۵	 مقاله اول: کتابی بی نام با نامی تازه
۳۳	 مقاله دوم: تاریخ قدیم و جدید
۴۴	 مقاله سوم: تاریخ نوپدید نبیل زرنندی
۵۶	 مقاله چهارم: از تحقیق و تتبع تا تصدیق و تبلیغ، فرق بسیار است (قسمت اول)
۷۳	 مقاله پنجم: از تحقیق و تتبع تا تصدیق و تبلیغ، فرق، بسیار است (قسمت دوم)
۹۴	 مقاله ششم: گفتگوی تازه درباره تاریخ قدیم و جدید
۱۱۴	 مقاله هفتم: ادامه بحث درباره نقطة الکاف (قسمت اول)
۱۲۵	 مقاله هشتم: ادامه بحث درباره نقطة الکاف (قسمت دوم)
۱۳۶	 مقاله نهم: کتاب اقدس (قسمت اول)
۱۴۲	 مقاله دهم: کتاب اقدس (قسمت دوم)

- مقاله یازدهم: برهان قاطع! ۱۴۸
- مقاله دوازدهم: طاهرا یا طاهره؟ گردش در کتابخانه‌ها ۱۵۹
- مقاله سیزدهم: رساله خالویه یا ایقان (قسمت اول) ۱۷۱
- مقاله چهاردهم: رساله خالویه یا ایقان (قسمت دوم) ۱۸۴
- مقاله پانزدهم: عظیم پس از باب و پیش از ازل (قسمت اول) ۱۹۹
- مقاله شانزدهم: عظیم پس از باب و پیش از ازل (قسمت دوم) ۲۰۹

www.ketab.ir

بسم الله الرحمن الرحيم

مقدمه

ارائه تحلیل و تفسیرهای نو و روزآمد از آموزه‌ها، پیام‌ها و آثار مکتوب رهبران و پیام‌آوران ادیان، امری معقوف، وابسته و متعارف است و در طول تاریخ همواره پیروان هر دین به آن اهتمام ویژه‌ای داشته‌اند؛ وجود هزاران شرح و تفسیر از کتب آسمانی، گواه روشنی بر این امر است.

فرقه بهائیت که ساخته ذهن معیوب عده‌ای از انسان‌های قدری طلب و وابسته به کانون‌های استعماری است؛ مسلکی است که خود را آخرین دین بشریت دانسته و میرزا حسینعلی نوری (بهاء الله) را پیامبر این دین، سید علی محمد شیرازی (باب)، عباس افندی (عبدالبهاء) و شوقی افندی (ولی امر الله) و بیت العدل اعظم را مبشران، مفسران و متولیان آن می‌پندارد.

از شگفتی‌های این مسلک که در میان مسلک‌های شبه‌مذهبی کم‌سابقه و یا بی‌سابقه است، تدلیس، تحریف، جعل عنوان، تغییر و حذف در متون اعتقادی و تاریخی خود با هدف همسازی با پسند زمانه است و به تصریح ادوارد براون

انگلیسی: «کم مذهبی در تاریخی دیده شده که در عرض مدت ۶۹ سال، مانند مذهب میرزا علی محمد باب این همه تغییرات و تبدیلات در آن روی داده باشد»^۱ به گونه‌ای که مقایسه و تطبیق متون اولیه با متون دستکاری شده، بهت و حیرت هر محقق و مورخ منصف و آزاده‌ای را به دنبال خواهد داشت.

استاد فرزانه، اسطوره تحقیق و پژوهش، مورخ، شاعر و ادیب، سید محمد محیط طباطبایی (خرداد ۱۲۸۱ - مرداد ۱۳۷۱ ش)، اولین محقق است که با پژوهش‌های خود در مهم‌ترین متون تاریخی و اعتقادی بهائیت، پرده از فریبکاری و تدلیس بهاییان برداشت و موازی از جعل و تحریف در متون بهائیت را مستند نمود و بدین وسیله، افق‌های روشن نوینی را فراروی حق‌طلبان و محققان گشود. استاد محیط طباطبایی روایت زندگی پاک و روشنی‌بخش خود را چنین بازگو می‌کند: «۸۳ سال پیش در زواره اصفهان به دنیا آمدم (خرداد ۱۲۸۱ شمسی). در مکتب ملا علی پسر حاجی حسن، مکتب‌دار زواره، آغاز به تحصیل کردم. علوم قدیمه را نزد پدرم مرحوم سید ابراهیم طباطبایی و برخی از علمای زواره فرا گرفتم. در سال ۱۳۰۰ هجری شمسی به اصفهان آمدم و در مدرسه کاسه‌گران توقف کردم و به تحصیل مقدمات طب جدید پرداختم که مقدمه آن تحصیل زبان فرانسه بود.

در سال ۱۳۰۲ به تهران آمدم و ضمن سه سال، دوره شش ساله ادبی دار الفنون را امتحان دادم و گذراندم. در ضمن، یکسال هم مدرسه عالی حقوق را خواندم

۱. میرزا جانی کاشانی، نقطة الکاف، مقدمه [از ادوارد براون].

و قصد داشتیم به کار قضاوت مشغول شوم؛ اما از آن کار هم به علی منصرف شدم و به دنبال شغل معلمی و تدریس رفتم... از شغل معلمی هم در سال ۱۳۳۷ بازنشسته شدم. پس از بازنشستگی به دعوت رادیو، برنامه «مرزهای دانش» را با همکاری برخی از فضلا و دانشمندان دایر کردم؛ ولی بعد از ده سال ناچار شدم خود به تنهایی آن برنامه را تهیه و اجرا کنم و این کار، ۲۱ سال، یعنی تا یکسال بعد از پیروزی انقلاب اسلامی به طول انجامید.

از سال ۱۳۲۷ تا ۱۳۳۴ش به عنوان مستشار فرهنگی در: دهلی، بغداد، دمشق، بیروت، تهران و پاریس شرکت داشتیم؛ در سال ۱۳۵۹ش در کنگره ابن سینا شرکت کردم. سنی سینا قبل از آن، در کنگره اول ابن سینا در بغداد، به زبان عربی، تحقیقی در مورد تولد ابن سینا عرضه کرده بودم. در اواخر سال ۶۲ نیز در کنگره خوارزمی سخنرانی نمودم و آخرین کنگره‌ای که شرکت کردم کنگره بزرگداشت هشتصدمین سالگرد سعدی در شیراز بود.

فارسی دری، زبان مادری‌ام را به حد اعلا می‌دانم. به زبان عربی کاملاً تسلط دارم و بدان سخن می‌گویم و می‌نویسم. زبان انگلیسی و فرانسه را هم خوب می‌دانم. به زبان‌های ایران قبل از اسلام، یعنی: پهلوی، ساعدی، خوارزمی، اوستایی و سریانی هم تا حدی که با زبان فارسی و عربی در ارتباط است، آشنایی دارم.

آثار این جانب متجاوز از ۲۵۰۰ مقاله و ششصد خطابه است. اولین تألیفم نگارش یک دوره کتب درسی (دوره جغرافیای متوسطه) به نام «جغرافیای نو» بود؛ در سال ۱۳۰۹ش نخستین مقاله من که درباره زکریای رازی بود، در ۳۰

شماره روزنامه ایران به مناسبت هزارمین سال تولد محمد زکریای رازی چاپ شد که از نظر اطلاعات و مدارک، تا آن زمان بی سابقه بود.^۲

این اسطوره تحقیق که دانشمندان نامی ما به شاگردی اش افتخار می ورزیدند، با تأکید بر رعایت انصاف، استقلال و بی طرفی و پرهیز از هر گونه حب و بغض در کلیه تحقیقاتش، روش پژوهش خود را چنین بیان می دارد که: «من تابع روش استقرایی و شیوه محققان جدی بوده ام؛ ولی در ضمن کار پژوهشی، هرگز شخصیت خود را فراموش نمی کردم. آری، متد از دیگران، ولی زمینه کار از خودم بود؛ یعنی تحقیق می کردم، نه تقلید... من از نخستین باری که مشغول کار تحقیق شدم، در هر خودم سابقه خیر و شر برای هیچ چیزی نداشتم. هیچ چیزی در نظر من نبود؛ جز خدا».^۳

استاد محیط طباطبایی که دانش گسترده اش شهره مجامع علمی است، در خصوص احاطه علمی خود بر موضوعات تاریخی، اظهار می دارد که: «کمتر موضوع تاریخی است که من نظری درباره آن ابراز نکردم. هیچ چیزی نیست که من بخواهم خودستایی کنم؛ کار من این است؛ یعنی چیزی را می خواندم، وقتی می فهمیدم نادرست است، چشمم را هم می گذاشتم و مطلبم را می گفتم. حال می خواهد این نادرست از پدرم، استادم یا مطلوبم باشد... من وظیفه ام را

۲. محیط طباطبایی، سید محمد (مصاحبه شونده)، «محیط تحقیق و تاریخ و ادب»، ماهنامه

کیهان فرهنگی، سال اول، ش ۱۰، دی ۱۳۶۳، ص ۴.

۳. همان، ص ۴.

انجام دادم و روحم راحت است...»^۴

اسطوره علم و ادب که پژوهش‌ها و ژرف کاوی‌هایش، بسیاری از زوایای تاریک و مبهم تاریخ معاصر را روشنایی بخشید، به شهادت دکتر عبدالحسین زرین کوب: «خود، تاریخ زنده و پویای یک قرن بود. تاریخ یکی دو قرن قبل از خود را نیز با مطالعه مستمر، با کنجکاوی و موشکافی، از آن «خود» کرده بود. در آنچه به تاریخ و ادبیات قرن‌های اخیر ایران مربوط می‌شد، قول او راهگشا بود.» و به شهادت دکتر عباس زریاب خویی: «حافظه نیرومند او مخزنی بود آکنده از معلومات و اطلاعات بسیار وسیع و گرانها در تاریخ، ادب و فرهنگ ایران و اقوام مجاور. اطلاعات او در مورد تاریخ قاجار و نیز زویدادهای زمان معاصر، شرح حال رجال سیاسی و ادبی، سرائق اخلاقی، اجتماعی و سیاسی آنان بسیار چشمگیر بود. این گونه اطلاعات درباره رجال معاصر و قریب به زمان ما در آن دوران، در کمتر کتاب یا مجموعه‌ای دیده می‌شد. با اصلاً دیده نمی‌شد.» استاد محیط طباطبایی در کنار صدها مقاله و تحقیق علمی، ادبی، تاریخی، تعدادی از مهم‌ترین متون اعتقادی و تاریخی فرقه بابی و بهایی را مورد کاوش علمی قرار داد و زوایای دستکاری و تحریف رهبران مسلک بابی و بهایی را در این متون برملا ساخت.

ثمره کاوش‌های استاد، در قالب شانزده مقاله وزین، طی سال‌های ۱۳۵۳ تا ۱۳۵۷ش در ماهنامه «گوهر» منتشر شد.

عناوین مقالات تدوین شده توسط استاد، بدین قرار است:

۱. کتابی بی نام با نامی تازه، منتشر شده در ماهنامه گوهر، ش ۲۳ و ۲۴، بهمن و اسفند ۱۳۵۳؛

۲. تاریخ قدیم و جدید، منتشر شده در ماهنامه گوهر، ش ۳۰، شهریور ۱۳۵۴؛

۳. تاریخ نوپدید نبیل زرنندی، منتشر شده در ماهنامه گوهر، ش ۳۳، آذرماه ۱۳۵۴؛

۴. از تحقیق و تتبع تا تصدیق و تبلیغ، فرق بسیار است (قسمت اول)، منتشر شده در ماهنامه گوهر، ش ۳۸، اردیبهشت ۱۳۵۵؛

۵. از تحقیق و تتبع تا تصدیق و تبلیغ، فرق بسیار است (قسمت دوم)، منتشر شده در ماهنامه گوهر، ش ۳۹، اردیبهشت ۱۳۵۵؛

۶. گفتگوی تازه درباره تاریخ قدیم و جدید، منتشر شده در ماهنامه گوهر، ش ۴۰، تیر ۱۳۵۵؛

۷. ادامه بحث درباره نقطة الکاف (قسمت اول)، منتشر شده در ماهنامه گوهر، ش ۴۲، شهریور ۱۳۵۵؛

۸. ادامه بحث درباره نقطة الکاف (قسمت دوم)، منتشر شده در ماهنامه گوهر، ش ۴۳، مهر ۱۳۵۵؛

۹. کتاب اقدس (قسمت اول)، منتشر شده در ماهنامه گوهر، ش ۴۶، دی ۱۳۵۵؛

۱۰. کتاب اقدس (قسمت دوم)، منتشر شده در ماهنامه گوهر، ش ۴۷ و ۴۸، بهمن و اسفند ۱۳۵۵؛

۱۱. برهان قاطع، منتشر شده در ماهنامه گوهر، ش ۵۵، مهر ۱۳۵۶؛

۱۲. طاهرا یا طاهره؟، منتشر شده در ماهنامه گوهر، ش ۵۶، آبان ۱۳۵۶؛

۱۳. رساله خالویه یا ایقان (قسمت اول)، منتشرشده در ماهنامه گوهر، ش ۵۹ و ۶۰ بهمن و اسفند ۱۳۵۶؛

۱۴. رساله خالویه یا ایقان (قسمت دوم)، منتشرشده در ماهنامه گوهر، ش ۶۱ فروردین ۱۳۵۷؛

۱۵. عظیم پس از باب و پیش از ازل (قسمت اول)، منتشرشده در ماهنامه گوهر، ش ۶۳ خرداد ۱۳۵۷؛

۱۶. عظیم پس از باب و پیش از ازل (قسمت دوم)، منتشرشده در ماهنامه گوهر، ش ۶۴ تیرماه ۱۳۵۷؛

چنانچه اشاره گردید، پژوهش‌ها همانند سایر پژوهش‌های استاد، در زمان و در نوع خود بی‌سابقه بوده است و استاد محیط طباطبایی، اولین محققى است که با ژرف‌نگری ویژه خود، توانست پرده از حیلث مدعیان دروغین آخرین دیانت الهی بگشاید و فرصت‌های پژوهشی جدیدی را برای محققین قرار دهد. متأسفانه، پژوهش‌های استاد به شرح پیش‌گفته، علیرغم اهمیت آن، تاکنون به صورت متمرکز در اختیار محققان و مورخان قرار نگرفته است.

مؤسسه دین‌پژوهی نگاه معاصر که مطابق اهداف و رسالت خود، مطالعات فرقه‌شناسی و به طور خاص پژوهش پیرامون مسلک بهائیت را در دستور کار خود قرار داده است؛ بر اساس ضرورت‌های پیش‌گفته، بر آن شد تا در گام اول، حاصل این میراث بی‌بدیل و کم‌نظیر را تقدیم جامعه علمی کشور نماید و در گام‌های بعدی افق‌های گشوده شده توسط استاد محیط طباطبایی را با کمک محققین مورد پژوهش بیشتر قرار دهد.

امید است که این مجموعه، راهنمایی مفیدی جهت شکل‌گیری پژوهش‌های جدید پیرامون فرقه بهاییت باشد تا از رهگذر آن حق‌طلبان کامیاب و فریب‌خوردگان از وادی تاریکی و ضلالت نجات یابند.

گفتنی است که چینش مقالات، مطابق تاریخ درج آن‌ها در ماهنامه گوهر تنظیم شده است.

سید علی اسماعیلی

آذرماه ۱۳۹۱ شمسی

www.ketab.ir